

הישיבה המאתיים תשעים ושש (רצו)

ביום ז' בניסן התשס"ז (26 במארס 2007) בשעה 15:00, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, שולמית אליצור, עוזי אורנן, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, אברהם טל (יור), דוד שלשיר, אבנר טריינין, יוסף יהלום, קציעה כ"ץ, שלמה נאה, שמא יהודה פרידמן, מנחם צבי קדרי, מנחם קיסטר;
 החברים-היועצים: סיריל אסלנוב, יוחנן ברויאר, עמינדב דיקמן, חיים כהן, יוסף עופר, שמואל פסברג, אורה שורצולד;
 ממלאת מקום המנכ"ל טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש;
 עובדי המזכירות המדעית אורלי אלבק, נטלי אקון, קרן דובנוב, מלכה זמלי, דורון יעקב ורחל סליג; יועצת הלשון ברשות השידור רות אלמגור-רמון;
 אורח: יושב ראש הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע במכון התקנים אמנון שפירא.

- סדר היום:**
- א. הודעה: הקמת האקדמיה ללשון הערבית
 - ב. מונחי טכנולוגיית המידע
 - ג. מונחי חירום
 - ד. דקדוק: התעתיק מלועזית לעברית (סיום הדיון)
 - ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק
 - ו. מילה בשימוש כללי: אֶפְשׁוּט

א. הודעה: הקמת האקדמיה ללשון הערבית

א' טל: אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאתיים תשעים ושש של האקדמיה. נפתח את הישיבה בדיווח מפי חברנו יוסף עופר.

י' עופר: בשבוע שעבר התקבל בכנסת החוק להקמת אקדמיה ללשון הערבית, ומאחר שהייתי שותף לדיונים בהצעת החוק בכנסת, אני חושב שנכון להביא את הדברים לידיעתכם.

את הצעת החוק הגיש שר המדע, התרבות והספורט ר'אלב מג'אדלה עוד כשהיה חבר כנסת, ומשהתמנה לשר קידמו אותה חבר הכנסת מיכאל מלכיאור וחברת הכנסת נאדיה חילו.

זה כמה שנים פועל ועד פעולה ערבי ומגבש תכנית להקמת האקדמיה הזאת. השתתפתי באחת מישיבותיו וסיפרתי להם על הנעשה אצלנו. אף הבאתי להם מאמרים שהתפרסמו ב"לשונו" והרצאות שנישאו פה במליאה על האקדמיות בארצות ערב. חברי הוועד ביקרו באקדמיה ללשון הערבית בקהיר. מתברר שאחד מחבריה הראשונים היה הרב הראשי של קהיר.

כאמור בחודשים האחרונים השתתפתי כמה פעמים כנציג האקדמיה בישיבות ועדת החינוך של הכנסת שדנו בהקמת האקדמיה ללשון הערבית. בתחילה התבססה הצעת החוק שלהם על החוק שכונן את האקדמיה שלנו, ונראה שכל שעשו היה לשכלל במילה עברית את הבי"ת ברי"ש. למשל שם החוק הוא "חוק המוסד העליון ללשון הערבית", וסעיפו הראשון היה בתחילה "מוקם בזה מוסד עליון למדע הלשון הערבית", כאילו המוסד הזה – כמוסדנו – הוא יחיד ואין בלתו. החוק עבר גלגולים ושינויים, וגם הסעיף הזה נוסח מחדש ונכתב בו: "מוקם בזה מוסד עליון למדע ולחקר הלשון הערבית בישראל". בתפקידי האקדמיה הערבית (סעיף 3) גם "קיום קשרים וחילופי מידע עם האקדמיה ללשון העברית ועם מוסדות לחקר הלשון הערבית והעברית בארץ ובעולם", אולם נראה שלפחות בשלב הראשון הם נושאים פניהם אל האקדמיות הערביות האחרות ולא לשיתוף פעולה גלוי אתנו. אני חושב שיש מקום לשיתוף פעולה עמם – בוודאי בתחום כגון התעתיק מעברית לערבית, אבל גם בתחום המינוח המקצועי. למשל, במילוני האקדמיה רגיל תרגום המונחים לאנגלית, ומדוע שלא יצאו במתכונת תלת-לשונית – עברית-אנגלית-ערבית? כל עוד הדיונים יהיו מדעיים ולא יגלשו לפוליטיקה, נצא כולנו נשכרים.

א' של: תודה רבה.

ב. מונחי טכנולוגיית המידע

הודעת ועדת המינוח המרכזית

1. לדיון במליאה

א. תקשוב

המונח תקשוב הומצא בצה"ל לפני שנים כראשי תיבות של תקשורת שליטה ובקרה וכתרגום למונח communication command and control, CCC. לימים הוא נתפס כקיצור של תקשורת ומחשב או תקשורת ומחשב.

היום המונח נפוץ מאוד בתחומים שונים – החל בצה"ל וכלה בחינוך – בהקשר של שימוש המחשב ותקשורת המחשבים (מספר המופעים במנוע החיפוש גוגל: 120,000). זהו מונח ישראלי, ואין לו מקבילה ברורה באנגלית. הנה כמה מקבילות שהביאה הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע: computers & communications, teleprocessing, computer communication integration.

בשנת תשנ"ג נדון המונח בוועד המינוח ונדחה בגלל הקשר המטעה לשורש קש"ב. במקומו אושר במליאה המונח תקשורת מְמַחֶשֶׁבֶת (telematic).

ועדת המינוח המרכזית התלבטה בשאלה אם לדבוק בהחלטה הקודמת של האקדמיה או לאשר בכל זאת את המונח המשמש תְּקָשׁוּב. המליאה מתבקשת להכריע בשאלה.

ב. פועל לשליחת מסרון (SMS)

לא מכבר נקבע המונח מסרון ל-SMS, ועתה הוועדה למונחי טכנולוגיית המידע מציעה לקבוע פועל המציין שליחת מסרון – כדי לשרש את הפועל לסמס המשמש בפי הדוברים.

לפני ועדת המינוח המרכזית עמדו שתי הצעות: מסרר או מסרן.

ועדת המינוח המרכזית התלבטה אם לקבוע פועל או להניח לציבור ליצור את דרך ההתבטאות הנוחה לו. לבסוף הוחלט להעביר את השאלה להכרעת המליאה. המליאה מתבקשת אפוא להחליט אם נחוץ לקבוע פועל לפעולה זו, ואם כן מהו.

2. לאישור המליאה

א. מונחים שונים בטכנולוגיית המידע

המונח העברי	המונח האנגלי	המונח הקודם	הפרק
תְּהֵלִיכוֹן	thread	תת־תהליך	פרק 7, 10
רְבוּי תְּהֵלִיכוֹנִים	multithreading	ריבוי תת־תהליכים	פרק 10
שָׁזַר [כגון שזר נושא, שזר דיון, שזר מסרים]	thread [e.g. topic thread, discussion thread, message thread]	תת־תהליך דיון	פרק 35
שָׁזַר דָּאָר אֶלְקֵטְרוֹנִי	email thread	מקבץ מסרים	פרק 32
מַעֲנָה [מסר ששולח שרת ללקוח במענה לפניית הלקוח]	callback		פרק 10

ב. פרק 1: מונחים בסיסיים בטכנולוגיית המידע

הוועדה המקצועית עדכנה את פרק 1: תיקנה מונחים, הוסיפה מונחים חדשים ומונחים מפרקים אחרים של טכנולוגיית המידע וממילונים אחרים של האקדמיה.

ג. טַבֵּלָר ונגזריו

טַבֵּלָר	tab
דָּף טַבֵּלָר	tab page
קְבוּצַת טַבֵּלָר	tab group
מְנַשֵּׁק מְסַמְּכִים טַבֵּלָרִי	tabbed document interface, TDI [abb]
דְּפִדּוּף טַבֵּלָרִי	tabbed browsing

ד. מונחים שונים: פניות הציבור

המונח העברי + הסבר והערות	המונח האנגלי	ישׁויך ל-
הַדְּבֵק [אתר אינטרנט הבנוי מקטעים הלקוחים מאתרים אחרים]. הערה: מדובר בתופעה דומה לקולז', ולכן נקבע המונח הַדְּבֵק.	mashup	פרק 35
מְזַמִּינּוּת [תכונה של רכיב במוצר ה"מזמין" את המשתמש להשתמש בו "ללא מילים", כגון ידית דלת, האיכון זכוית מגדלת בתכנת מחשב].	affordance	פרק 1
מְחֻשָּׁב מְקִיף [מערכת (עתידיית) שבה כמה שיותר פונקציות ימוחשבו].	ubiquitous computing	פרק 1
רְגֵלָה	spyware	פרק 1
אַכְשׁוּר הערה: במילוני האקדמיה אכשור = conditioning. מדובר במונח קרוב.	housekeeping	פרק 10
רְמִזׁ צֵץ	tooltip	פרק 12
תּוֹ תוֹפֵס מְקוֹם	spacing character	פרק 4
תּוֹ לֹא־תוֹפֵס מְקוֹם [כגון סימן ניקוד, סימן הטעמה]	non-spacing character	פרק 4
תּוֹ מְרַבֵּב [תו הבנוי משני תווים, האחד "מתלבש" על האחר, כגון ö].	precomposed character	פרק 4
תּוֹ-כָּל [תו המשמש לחיפוש של מחרוזת שחלק מאותיותיה נשאר בלתי מוגדר, כגון כוכבית].	wildcard	פרק 4
יוֹמֵן רְשֵׁת הערה: הוחלט שלא לקבוע מונח ל-blogger.	blog	פרק 35
תְּגוּבֵית הערה: הוחלט שלא לקבוע מונח מיוחד לפועל.	talk-back [n.]	פרק 35

המונחים שלהלן הם מונחי עגה (כתובים במכוון ב'שגיאות כתיב' באנגלית), וייכללו בנספח לפרק 35:

תחמון - pharming, דיוג - phishing, מדייג - phisher.

א' טל: מן הוועדה הפורה לטכנולוגיית המידע מובאים לאישורנו מונחים ממונחים שונים שכבר נבחנו ואושרו בוועדת המינוח המרכזית. זאת הזדמנות נאותה להורות לחברי הוועדה לטכנולוגיית המידע וליושב בראשה אמנון שפירא, שטרם והגיע לכאן גם היום.

שני מונחים שוועדת המינוח התלבטה בהם עומדים לדיון, ואנו מתבקשים להכריע בהם. במקרה הראשון ההתלבטות היא אם לקבל את המונח המהלך בציבור **תקשוב** או לדבוק במה שקבעה האקדמיה – **תקשורת ממוחשבת**. במקרה השני אנו מתבקשים להכריע בין חידוש פועל לשליחת מסרונים – **מסרר** או **מסרן** – ובין אי-הנחת מונח משלנו, שפירושה שהציבור ימשיך לסמס כאוות נפשו. נפתח במקרה הראשון.

ע' אורנן: המונח **תקשוב** מטעה את שומעיו מפני שלכאורה עולה ממנו השורש קש"ב. לפיכך הנתקל בו בפעם הראשונה מנחש שמדובר בדבר הקשור בהקשבה. אם רוצים לחבר את המילים **תקשורת ומחשוב**, אפשר לנסות לחברן בסדר הפוך – **מחשוב ותקשורת** – כדי להימנע מאי-הבנה, משהו מעין **מחשור** או **מחשורת** – מחשבים ותקשורת.

ק' כ"ץ: יהיה קשה מאוד לשרש את המונח השגור **תקשוב**. לאמור בדברי הרקע על השביתה שקנה לו בציבור אוסיף שלעיתון "הארץ" יש מוסף הנקרא "תקשוב – המגזין למחשוב וטכנולוגיית מידע".

ד' טלשיר: בניגוד לתקשוב הצירוף **תקשורת ממוחשבת** ארוך אבל ברור.

מ' קיסטר: האם זה מונח בודד או שאמורים להיגזר ממנו מונחים אחרים?

ר' גדיש: בציבור משמשות גם צורות אחרות, דוגמת הפועל **תקשב** ושם התואר **מתקשב**.

מ' קיסטר: מצד אחד ברור שהמילה **תקשוב** מערערת את מושג השורש העברי; ומצד שני ברור שיקשה עלינו מאוד לעקור אותה. לכן אין טעם להצביע נגדה, אבל אם אין מדובר בבניין אב שאמור לשמש בסיס למערכת מונחים מסועפת, עדיף שנניח לה להלך בזכות עצמה מבלי לתת לה את גושפנקת האקדמיה.

א' שפירא: המונח נדון בוועדה לטכנולוגיית המידע בעקבות פנייה של שמשון הופמן, מי שכתב את מילון צה"ל. שאלתו הייתה אם גם לאחר שחיל הקשר, האלקטרוניקה והמחשבים הפך בצה"ל באופן רשמי לחיל **התקשוב** וגם לאחר שהמונח **תקשוב** הכה שורשים, אין מקום שהוא יהיה למונח רשמי גם באקדמיה.

ואמנם בוועדה נוכחנו לראות את התפוצה הנרחבת שלו ושל שם התואר **מתקשב** שנגזר ממנו. הצירוף השגור **חינוך מתקשב** הוא דוגמה מובהקת לכך. הפועל **תקשב** רווח הרבה פחות, אבל משפטים שמצאנו במרשתת דוגמת "הנהלת האוניברסיטה קיבלה החלטה לתקשב את כל הקורסים במוסד" או "המימון נועד לתקשב כיתות

לימוד בבית הספר" מעידים על עומק החדירה של המונח. אני מקווה שהאקדמיה לא תתעלם ממנו ותאמץ אותו.

י' ברויאר: כמה אנו מתייגעים כדי להנחיל מילה עברית, והנה מילה עברית מגיעה בכוחות עצמה לתפוצה מרשימה – מדוע להפנות לה עורף? נכון שהיא נחזית למילה מן השורש קש"ב, אבל השורש קש"ב אינו רחוק כל כך מתחום התקשורת.

מ' קיסטר: כשנתקלתי בפעם הראשונה במושג **תקשוב**, לא יכולתי להאמין שהוא תולדה של **תקשורת ומחשבים**. מדוע לבנות הלחם משני העיצורים האחרונים של המילה **מחשב** או **מחשוב**? בהלחם כזה אין היגיון או שקיפות. ואמנם התברר שלידתו כראשי התיבות של **תקשורת שליטה ובקרה** ושהפירוש **תקשורת ומחשבים** הוא בכחינת אטימולוגיה עממית. אבל אין בהבנה הזאת כדי לכסות על חסרונו הבולט של המושג – בעיית השורש המדרומה קש"ב – ההופך אותו לגידול פרא. אין תפקידנו להכשיר גידולי פרא. מקרים הפוגעים באשיות הדקדוק העברי, כמו פריצת מושג השורש העברי, עלינו לדחות.

י' בן-טולילה: גם הדרגה הצבאית סמל נולדה כנוטריון – סגן מחוץ למניין – וכבר לפני שנים הרבה היטשטש ונשכח מוצאה. ובכל זאת אין תפיסתה כמילה עצמאית פוגעת בשורש שהיא לכאורה הצטרפה אליו סמ"ל.

א' טריינין: המונח **תקשוב** התקבל למעשה, הוא נשמע עברי, ואינני רואה מדוע לא לקבלו.

י' יהלום: אם הבעיה בהלחם ובשורש, אפשר לחשוב על הצעה מעין **תחשוב**.

ח' כהן: אני שומע הצעות חדשות כאילו אין עובדות ואין מציאות. המציאות היא שבצה"ל יש **חיל התקשוב**. על פי החוק צה"ל מחויב בהחלטות האקדמיה, אבל האם כוונתנו לשנות את שם החיל? אמת, **תקשוב** הוא "גידול פרא", אבל כבר היו דברים מעולם, וגם "גידולי פרא", כמו **יישום** ו**גיבוי**, קיבלה האקדמיה.

א' טל: אם אין דוברים אחרים, אני מציע שנעבור להצבעה. שמענו כמה דעות: היו שתמכו בקבלת המונח **תקשוב** במונח של 'תקשורת מחשבים', והיו שסברו שגם אם הוא ימשיך לשמש בצייבור – וכך ככל הנראה יקרה – אין להכשירו באקדמיה. אפשרות שלישית היא לקבוע מונח אחר תחתיו.

נצביע על שלוש האפשרויות, ואם שתיים מהן תזכינה בתמיכה נרחבת, נכריע ביניהן. תוכלו להצביע על יותר מאפשרות אחת.

הצבעה

בעד קבלת המונח **תקשוב** – 16
נגד קבלתו – 2

בעד הסרתו מסדר היום – 5

בעד קבלת מונח אחר תחתיו – 0

א' טל: נראה כי תוצאות ההצבעה חד-משמעיות, ואין צורך בהצבעה נוספת.

הוחלט: תקשוב (תקשורת מחשבים).

[הערת העורך: ההחלטה מבטלת החלטה קודמת משנת תשנ"ג: תקשורת ממוחשבת (telematic).]

א' טל: נדון כעת בפועל לשליחת המסרונים.

א' טריינין: הפועל המשמש הוא סַמֵס, ואין כל פליאה בכך שהרי מסרון לא התקבל ושם העצם כפי כול הוא SMS. לכן גם במקרה הזה לא הייתי קובע פועל חדש.

ר' גדיש: אלפי ההיקרויות שמעלה החיפוש בגוגל מלמדות שהמילה מסרון הולכת ונקלטת. מדובר בסיפור הצלחה. השאלה היא אם לצורך שליחת המסרונים נסתפק בפועל הכללי שלח או אם ננסה להילחם בפועל המיוחד השגור כל כך סימס בעזרת פועל עברי מיוחד – מסרר או מסרון. כמובן מי שמשתמש בפועל המיוחד, כבר אינו נזקק לשם העצם.

י' בן-טולילה: נראה לי שנדרש פועל מיוחד. רוב הדוברים מבחינים בין פעולה מורכבת כמו שליחת מכתב, הכרוכה בטרחה לא מעטה – כתיבת המכתב, הכנסתו למעטפה, הדבקת בול ושלושולו לתיבת מכתבים – ובין שליחת מסרון, שאינה כרוכה במאמץ כלל.

ע' אורנן: את הפועל סימס יצרו דוברי העברית בדרך העברית המקובלת. שלא כמקרה הקודם, השורש החדש סמ"ס אינו מתנגש עם שורש עברי קיים. מדוע להילחם בו? אני רואה בשורש חדש ברכה, לא קללה.

ד' טלשיר: אם אנו רוצים לחזק את המילה מסרון, עדיף הפועל מסרר. הוא שקוף יותר ממסרון.

ש' פסברג: אני מסופק אם הפועל החדש יתקבל על לב הציבור.

מ' קיסטר: אני חושב שלא כדאי שהאקדמיה תקבע את הפועל העברי. נדמה לי שהפועל סימס נתפס כלשון נמוכה, והשאלה היא מה ייצרו הדוברים שיבקשו להגביה את לשונם. שלח מסרון הוא בהחלט אפשרות טובה וסבירה, וייתכן שדווקא מסרון טבעי יותר ממסרר.

מ' זמלי: אם הצענו חלופה עברית ל-SMS, ראוי שנציע גם פועל עברי הגזור ממנה. שאלתי עשרות אנשים מה הם מעדיפים, ורובם המכריע היה בעד מסרר. לפי תחושתם

יש דבר מה צעיר יותר ורציני פחות במסרר, וזה מה שדרוש כאן. כשם שצחק צחוק קל זה צחקק, שלח מסרים קלים או קצרים יהיה מסרר.

ש' נאה: הנטייה שלי הייתה שלא לקבוע פועל עברי. אבל אני מסכים עם האד' טלשיר שפועל עברי יסייע למילה מסרון משום שאפשר שהמשתמשים ידרשו לפועל יותר מלשם העצם.

א' טל: נצביע תחילה על קביעת פועל עברי. אם תחליט המליאה שנדרש פועל, נצביע על ההצעות השונות.

הצבעה

- בעד קביעת פועל לשליחת מסרון – 15
- נגד – 4
- בעד מסרון – 8
- בעד מסרר – 9

ע' אורנן: אני חושב שצריך להצביע גם על האפשרות הנוהגת בציבור – לְסַמֵּס.

הצבעה

- בעד סמס – 2

הוחלט: מסרר (שלח מסרון).

א' טל: כעת נוכל להצביע על אישור המונחים האחרים.

ברוב גדול אושרו מונחי טכנולוגיית המידע.

ג. מונחי חירום

ההקדמה לרשימת המונחים (מתוך ההודעה למליאה)

התת-ועדה למונחים בתחום החירום הוקמה לפני כשנתיים במסגרת עבודת הוועדה למונחי איכות הסביבה, המשותפת לאקדמיה ללשון העברית ולמכון התקנים הישראלי. את הקמתה יזם ד"ר אפרים לאור במטרה להכין מילון שיהיה גם הבסיס למינוח בלימודי תכנית שפתח באוניברסיטה וגם מאגר משותף לכל הגורמים השותפים לתחום זה (מד"א, פיקוד העורף, המשטרה, מכבי האש ועוד).

התת-ועדה פעלה במכון התקנים. המצע לעבודתה היה המילון התלת-לשוני (אנגלית-צרפתית-ספרדית) של האו"ם International Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management. כן נדונו מונחים נדרשים אחרים.

חברי הוועדה: נציגי האקדמיה - שרגא אירמאי (ז"ל) (חבר מכותב), מלכה זמלי (המוזכרות המדעית); מקרב אנשי המקצוע - שמרית בורלא, אפרים לאור, עזרא נוראל (ז"ל), יורם פורת, חיים רפובסקי, דייוויד שוגרמן; חברים מכותבים: נצן איל, ראובן (רובי) גלעד, ארזה צ'רצ'מן; רכזת הוועדה: חסיה גדיאל.

ר' גדיש: לאישור המליאה מובאת רשימה של למעלה ממאה ועשרים מונחים מתחום החירום. לקביעת מינוח אחיד בתחום הזה, הנוגע לכל כך הרבה גופים, יש חשיבות עליונה, בעיקר בשעת חירום כמוכן, בתקווה שלא יצטרכו לו בפועל. ועדת המינוח המרכזית דנה ברשימה ביסודיות, וכעת כאמור מתבקשת המליאה לאשרה.

ד' טלשיר: מדוע במונח 40 ברשימה - **התגוננות אֶזְרָחִים** או **הגָּנָה אֶזְרָחִית** - אין נזכרים ראשי התיבות המוכרים הג"א?

מ' זמלי: הגוף שנודע בראשי התיבות הג"א בטל והיה לפיקוד העורף.

א' טל: אם אין שאלות נוספות, נצביע על אישור הרשימה.

ברוב גדול אושרה רשימת מונחי החירום.

ד. דקדוק: התעתיק מלועזית לעברית (סיום הדיון)

הודעת ועדת הדקדוק

רקע

כללי התעתיק מלועזית לעברית נדונו במליאת האקדמיה בישיבותיה בשנת תשס"ד - תשס"ה. כמה שאלות נותרו ללא הכרעה והוחזרו לעיונה של ועדת הדקדוק. ועדת הדקדוק דנה בהן בישיבותיה בראשית תשס"ז. בישיבת המליאה רעד (לעיל, עמ' XXX) אושרו הצעות הוועדה לשינויים בתעתיק העיצורים. עתה נותרו עוד כמה שאלות בנוגע לתעתיק התנועות.

1. לדיון במליאה

הדורתנועות העולות

הנוסח הקיים

(1) אם העיצור הקודם לדורתנועה העולה נהגה בתנועה, תבוא אל"ף אחרי הווי"ו או

היו"ד לפתיחת ההברה, למשל בואַנֶּזְס אֵיירֶס (Buenos Aires).

(2) אם העיצור הקודם לדורתנועה העולה נהגה באפס תנועה, לא תיכתב אל"ף אחרי

הווי"ו או היו"ד לפתיחת ההברה, למשל דִּיגוֹ (Diego).

בניסוח זה יש הבחנה בין שני מצבים של הדורתנועה העולה, ואולם לכל אחד מן

המצבים מובאת דוגמה אחת בלבד - למצב (1) בווי"ו, למצב (2) ביו"ד, ונראה שאין

זה מקרה. ואכן מן הדיון בוועדה עלה שיותר משיש הבדל בין שני המצבים המתוארים למעלה – יש הבדל בין דורתנועה שיש בה וי"ו לדורתנועה שיש בה יו"ד. בעברית החדשה הווי"ו העיצורית אינה נהגית כהגה מְרוּח [w] אלא כעיצור [v], ולכן הייצוג הקרוב ביותר לדורתנועה הוא על ידי פירוקה לשתי הברות דוגמת בּוּאָנוּס. לעומת זאת היו"ד נהגית כהגה מְרוּח, ולכן הכתיב ביו"ד ללא פירוק (בשתי יו"דים בכתיב חסר ניקוד) מייצג היטב את ההגייה המבוקשת: דִּיגו, דייגו.

הבדל זה ניכר גם בהחלטה על הדורתנועות היורדות: אלה המסתיימות ב־w מפורקות לשתי הברות (בראון, זאוס, סלואו), ואלה המסתיימות ב־y נותרות בעינן (טייוואן, בייג'ין, האנוי).

בישיבת המליאה רפב (זיכרונות האקדמיה נ-נג, עמ' 224–225) ערער יעקב בן-טולילה על הניסוח הזה והציע להשתמש בשני המקרים בפירוק הדורתנועה על ידי אל"ף בלי להתחשב במצבים שתוארו: בּוּאָנוּס, דִּיגו.

הצעות החלטה

אפשרות א: בדורתנועה עולה שיש בה וי"ו תבוא אל"ף אחרי הווי"ו. הווי"ו תנוקד בשורוק, ובכתיב חסר ניקוד תיכתב וי"ו אחת בלבד: בּוּאָנוּס.

בדורתנועה עולה שיש בה יו"ד לא תבוא אל"ף אחרי היו"ד. היו"ד תנוקד בתנועה, ובכתיב חסר ניקוד יכתבו שתי יו"דים: דִּיגו.

אפשרות ב: הדורתנועות העולות יפורקו לשתי הברות (בלי הבחנה בין וי"ו ליו"ד), דוגמת בּוּאָנוּס, דִּיגו.

אפשרות ג: יותרו שתי האפשרויות – באל"ף או בלעדיה, ללא קביעת הבחנות. דוגמאות של שמות שיש בהם הדורתנועה הנדונה, מקצתם בווי"ו ומקצתם ביו"ד: יו"ד: וייטנאם ויאטנאם; בינלה/ביאנלה; פייר/פיאר; פייטה/פיאטה (שני הכתיבים משמשים בעברית); קיאנטי (Chianti); ניווויק; פיודור/פיאודור; קיוטו/קיאוטו. וי"ו: גוארדייה/גורדייה (גורדייה); גואטמלה/גוטמלה (גוטמלה); קואזימודו/קוזימודו (קווימודו); סואוץ'/סוּוץ' (Swatch).

ב. לאישור המליאה

1. תעתיק התנועות – שינויים (מסומנים להלן בהדגשה)

רקע: כזכור הוחלט שהשמות הלועזיים ינוקדו במידת האפשר על פי כללי הניקוד העברי. ניקוד התנועה e – הברה פתוחה ם; פתוחה בסוף מילה םה; סגורה באמצע מילה ם; סגורה בסוף מילה ם, אבל אם ההגייה הרווחת איננה מלרעית – ם (כגון ת'אצ'ר, הַנּוֹבֵר, לִיְדָן, אוֹיְגָן); סגורה כפליים סופית ם.

התנועה a – אפשר לציינה באל"ף במקום שהיעדרה עלול לגרום שיבוש בקריאה, וראוי לכתבה בשמות קצרים בני שתיים-שלוש אותיות (בלי האל"ף). בשמות הקצרים היא נכתבת גם בכתיב מנוקד (כגון נְפֹאל). וראו עוד להלן, סעיף 3ב, סעיף קטן (3).

הערה: הרי הכללים לניקוד התנועה a כפי שגובשו במזכירות המדעית ובוועדת הדקדוק – הברה פתוחה ם; סגורה באמצע מילה ם; סגורה בסוף מילה ם; סגורה כפליים ם.

הדוֹת־נועות העולות (סעיף 3, סעיף קטן 3): שמות בעלי הדוֹת־נועה ya ייכתבו יא, כגון שומיאָץ (Sumiac), קוניאק.

2. הדגש הקל

רקע: המליאה מתבקשת לאשרר סעיף זה לאור ההחלטה לנקד את השמות הלועזיים לפי כללי הניקוד.

דגש קל לא יסומן באותיות גד"ת (וכמובן לא באותיות ג' ד' ת'). לדוגמה: גֶרְנָדָה, קִינֶג, ג'וֹרְג', דְבוֹז'ק, וִינְדִז'וֹר, תְּאֶצֶ'ר, דְ'ה מֶרְקֶר.

א' טל: הפרשה המורכבת והממושכת של התעתיק מלועזית לעברית עתידה להגיע היום לידי סיום עם ההכרעה בסוגיית הדוֹת־נועות העולות ועם אישור השינויים המוצעים בתעתיק התנועות. כפי שעולה מדברי הרקע, התקשטה ועדת הדקדוק להחליט בשאלת תעתיק שמות דוגמת Buenos ו־Diego, ואנחנו מתבקשים להכריע בין שלוש האפשרויות: (א) בּוּאָנוס אבל דִיגו (בלי ניקוד דייגו); (ב) בּוּאָנוס, דִיֶאגו; (ג) בּוּאָנוס או פּוּנוס (כלי ניקוד בּוּנוס). דִיֶאגו או דִיגו (בלי ניקוד דייגו).

אחת הבעיות בהגה w היא שיש ההוגים אותו [w] ויש ההוגים אותו [v], ובכך שונים הדִּפְתוּנוּגִים עם ההגה w ממקביליהם עם ההגה y. למשל יוצאי רומניה הוגים גוארדייה ב־[w] ואחינו מפולין הוגים ב־[v].

א' אבנר: כבר דיברתי לא פעם בגנות ביטול סימון האל"ף הסגולה (א) לציון התנועה e בלי שייקבע לה תחליף כלשהו. והנה עכשיו אותו מוסד עצמו מבקש להחזיר את האל"ף בכתיבים דוגמת בּוּאָנוס, דִיֶאגו. בכך נטעה כמו ידינו את ציבור קוראי העברית. אלה יקראו לפי תומם Buanos או Diago, שהרי האל"ף – במיוחד בשמות זרים – רגילה לצייין את התנועה a. אמת, ניקוד יכול לפתור את הבעיה, אבל כל נשלה את עצמנו – איש לא ינקד. הפתרון המוצע אינו טוב; אי אפשר שאל"ף תציין e. ולצער אין לי פתרון לבעיה אלא אם כן תתקבל דעתי למצוא דרך לצייין בשמות זרים את הצליל e. אם יכולנו להמציא סימנים חדשים להגיים עיצוריים שאינם קיימים בעברית, שומה עלינו לקבוע סימן חדש גם לתנועה העברית החשובה והרווחת כל כך e.

י' בן-טולילה: בלדינו נכתבת יו"ד אחרי האל"ף, למשל המילה después 'אחר כך' – הנהגית [despwes] – נכתבת באותיות עבריות דספואיס.

א' טל: כמובן אי אפשר לאמץ את הפתרון הזה בעברית; קוראי העברית יהגו את האל"ף בחיריק.

ד' טלשיר: אני מסכים עם האד' אבנר: אין לסמן e באל"ף. בעיית סימון התנועה e הייתה מצטמצמת לו היינו מקפידים לצייין באל"ף את התנועה a. נכון, זה לא תמיד אסתטי, אבל אם התנועה a מצוינת תמיד באל"ף, חסרון אם קריאה יכול להתפרש רק באחת משתי דרכים: או שאין תנועה כלל או שהתנועה היא e.

ק' כ"ץ: אם יתקבל הכתיב באל"ף, כיצד ידע הקורא שבכתיב סואוץ' הכוונה לשם Swatch? אני מסכימה עם קודמיי שהאל"ף צריכה לציין רק את התנועה a.

ר' גדיש: בכתיבים מעין **בואנוס** או **סואוץ'** האל"ף איננה מציינת את התנועה; האל"ף פותחת הברה חדשה, והיא העוגן שעליו תלויה התנועה – e במקרה של **בואנוס**, o במקרה של **סואוץ'**.

אמת, אין ביכולתן של האותיות בלבד להעביר את כל המידע על הגיית השם הזר, ובלי ניקוד קשה לדעת אם האל"ף היא אם קריאה או לא, ולכן מומלץ להשתמש בניקוד עזר חלקי.

ע' אורנן: אנחנו מתבקשים לקבוע רק את כללי הכתיב המנוקד של תעתיק השמות הזרים. לאחר שאלה ייקבעו, הכתיב חסר הניקוד של השמות האלה יעלה מאליו. אני בעד האפשרות הראשונה: **בואנוס** אבל **דיגו**.

א' שורצולד: האם מתקבל על הדעת לפרק לשתי הברות את הדיפתונג wi? האם תיכתב המילה לינגוויסטיקה באל"ף – לינגואיסטיקה?

ס' אסלנוב: בספרדית חדשה במילה כגון bueno צירוף ההגיים [we] אינו נתפס כדיפתונג אלא כצירוף של תנועת מעבר (glide) עם התנועה e.

ר' גדיש: איך אתה מציע לכתוב buenos בעברית?

ס' אסלנוב: כתיב דו־משמעי הוא דבר בלתי נמנע ואינני מתרגש מכך. כפי שהראה האד' בן־טולילה, הכתיב בספרדית היהודית מספק לנו פתרון סביר – **בואינוס** – והייתי מאמץ אותו.

י' ברויאר: לטובת הכתיב באל"ף גם במקרים של דיפתונג הפותח ב־y אומר שאם מוותרים על האל"ף, אין לדעת אם הדיפתונג עולה או יורד, כלומר אם הכתיב דיגו מכוון לדיגו או לדיגו־דיגו.

א' טריינין: אני חושב שבמקרים האלה כדאי לאפשר לכותב גמישות מרבית. לכן אני בעד האפשרות השלישית.

א' טל: אני מציע לעבור להצבעה על שלוש האפשרויות שנתבקשנו להכריע ביניהן.

ד' טלשיר: אפשר להציע הצעה רביעית: **פּונוס**, דיגו בלבד, כלומר לא להרחיב בשום מקרה את הדו־תנועות האלה לשתי הברות.

י' ברויאר: הצעה חדשה צריכה להידון תחילה בוועדת הדקדוק.

ר' גדיש: אינני חושבת שכדאי להחזיר את הסוגיה לוועדת הדקדוק. הצעתו של האד' טלשיר כמעט מתבקשת מאליה לנוכח שלוש ההצעות האחרות.

א' טל: נצביע רק על שלוש ההצעות שעברו את המסננת של ועדת הדקדוק.

הצבעה

- בעד פואָנוס אבל דײַגו – 4
- בעד פואָנוס, דײַאָגו – 1
- בעד פואָנוס או פּוֹנוס, דײַאָגו או דײַגו – 12

הוחלט: ברד-תנועות העולות שתי האפשרויות מותרות: פירוק הדו-תנועה לשתי הברות באל"ף – כגון פואָנוס, דײַאָגו – או השארת הדו-תנועה בעינה – כגון פּוֹנוס, דײַגו (בלי ניקוד: בוּנוס, דייגו).

א' טל: כעת נאשר את הסעיף השני החותם את פרשת התעתיק מלועזית לעברית.

ד' טלשיר: אפשר להעיר על התוספת לכלל על כתיבת אל"ף לציון התנועה a?

ר' גדיש: הכוונה היא להביא לישיבה הבאה את כללי התעתיק כולם לאשרור סופי כמקשה אחת. לקראת הישיבה יישלח אליכם המסמך המסכם, ויהיה מקום להערות ניסוח.

אושר סעיף ב.

ה. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

1. הגרונניים בפועל (השלמה לסעיף 3.2 ב"החלטות בדקדוק")
 - א. בניקודם של פעלים מרובעים שהעיצור השני בהם גרוני יש כמה דרכים: בבניין פועל – לצד הניקוד הרגיל בשווא, כגון שְׁעֶרְךָ, רְאֵן, תְּאָרְךָ – אפשר לנקד בשתי דרכים:
 - (1) שְׁעֶרְךָ שְׁעֶרְכוּ מְשַׁעֶרְךָ, תְּאָרְךָ תְּאָרְכוּ מְתְּאָרְךָ;
 - (2) שְׁעֶרְךָ שְׁעֶרְכוּ מְשַׁעֶרְךָ, רְאֵן רְאֵנוּ מְרְאֵן.
 המנקד שְׁעֶרְךָ מְשַׁעֶרְךָ, תְּאָרְךָ מְתְּאָרְךָ, רְאֵן מְרְאֵן אינו משתבש. בבניין פיעל – בזמן עבר ובמשקל פעול – לצד הניקוד בשווא, כגון שְׁעֵשֶׁע, טְאָטֵא – מותר הניקוד בחטף פתח, כגון שְׁעֵשֶׁע (יש' יא, ח) וכן שְׁעֵשֶׁעָ, טְאָטֵא, לְהִטֵּט, פְּעִנוּחַ.
 - ב. בבניין הפועל ניקוד התחילית הבאה לפני אהח"ע בחולם, כגון הַעֲמֵד, מַעֲמֵד, איננו שיבוש.

- ג. בכלל הדין בחטף במקום שווא (3.2, כלל יב, סעיף 2 – שווא נח) תוסף הערה בזה הלשון:
לפני בכ"פ דגושות השווא הנח נשמר, כגון העפיל, שעבוד.
2. כלל פעי, פעי (השלמה לסעיף 2.1.7 ב"החלטות בדקדוק")
– השמות שקי, ערי מנוקדים בשווא (או בחטף) הן בנפרד הן בנסמך.
– השמות האלה מנוקדים בנפרד בשווא או בסגול, ובנסמך לעולם בשווא: גבי גבי, גמי גמי.
– השם קרי מנוקד בנפרד קרי, קרי, ובנסמך קרי- (לילה). תתוסף הערה מבהירה שמדובר ב'קרי' מלשון מקרה.
– השמות שלי, פלי מנוקדים בסגול הן בנפרד הן בנסמך.
השמות הללו יתווספו לקבוצות המתאימות המנויות בכלל (סעיף א).
– למילה לחי (הנוכרת בהערה לסעיף ב הדין בנטיית הרבים) תתוסף צורת הנטייה לחייהם וכן תיתלה הערה: במקרא לחיהם (הושע יא, ד).
– תצוין הצורה תליך (בסעיף ג הדין בנטיית היחיד) ותיתלה הערה על הצורה שבמקרא תליך (בראשית כז, ג).
3. ניקוד שמות הפיוטים: קדשתא; שבעתא, שבעתת; תקיעתא, תקיעתות; הושענא, הושענות.
4. השם אשכים ינוקד כך, על דרך הריבוי הרגיל (ולא אשכים).
5. א. צורת היחיד של קסקסים היא קסקס. קסקסת היא שם המחלה.
ב. השמות קסקס, קסקסים וקסקסת כתיבם בסמ"ך. הכותב בשי"ן שמאלית אינו משתבש.
6. הותרו לשימוש צירופי סמיכות במעמד נסמך על דרך בית חולים שדה; כמו כן הותר היידוע של צירופים אלו ברכיב השני, כגון בית החולים שדה.
7. מעמדן של המילים זיבורית, עידית בעברית החדשה הוא גם שמות עצם וגם שמות תואר בנקבה.
8. נטיית השמות דשן, גדל היא בקיום הצירי: דשני, גדלי.
שני הצירופים דשני ארך (תהלים כב, ל), גדלי בשר (יחזקאל טז, כו) יוזכרו בהערת השוליים לכלל ו מכללי הצירי.

רקע

1. שערך, ראיו, תארך; שעשע; מעמד
הכלל במקרא הוא שהברה סגורה u שנפתחה בשל גרונית מנוקדת לרוב בחטף קמץ ובמיעוט מקרים בחולם. צורות מבניין פועל, כגון מזעזע, משערך מנוקדות במילונים בקיבוץ; ההגייה המשתקפת בניקוד זה רווחת בפי הדוברים. כמו כן בעבר נקבע בבניין הופעל שהניקוד מעמד מותר לצד הניקוד מעמד; הצורה מעמד מעוגנת במסורת אשכנז הקדומה.

הוועדה התלבטה אם לקבוע את שלוש אפשרויות הניקוד בבניין פועל כשוות מעמד. לבסוף הוחלט להבחין בין שני הניקודים מְתָאָרְךָ, מְרָאִין הרווחים בשימוש, ובין הניקוד בחולם - שספק אם הוא משמש בדיבור. בבניין פיעל הותר הניקוד בחטף פתח (אחרי חיריק) על פי הצורה שֶעָשַׁע שבמקרא. עם הדיון בפעלים מרובעים נזכרו הצורות הַעֲלָה, פְּעָלוּ שבמקרא (הבאות תמורת הַעֲלָה, פְּעָלוּ). מפני צורות אלו הוחלט להתיר את הניקוד בחולם, נוסף על הניקודים שנקבעו בעבר: מְעַמַּד, מְעַמֵּד.

2. שְׁקִי, עָרִי; גְּבִי גְּבִי, גְּמִי גְּמִי; קָרִי, קָרִי; שְׁלִי, פְּלִי
על פי הכלל בסעיף 2.1.7:

השמות במשקל פְּעִי (פְּעִי) ערוכים בשלוש קבוצות:

- (1) רוב השמות תחילתם שווא (או חטף) הן בנפרד הן בנסמך.
- (2) לכמה שמות שתי צורות בנפרד: האחת תחילתה שווא והאחרת - סגול. בנסמך - שווא.
כאן באה רשימה סגורה: בְּכִי בְּכִי, דְּחִי דְּחִי, יָרִי יָרִי, לְחִי לְחִי, מְרִי מְרִי, קָרִי קָרִי, שְׁבִי שְׁבִי.
- (3) כמה שמות תחילתם סגול הן בנפרד הן בנסמך. כאן באה רשימה סגורה: מְשִׁי, פְּתִי, צָפִי, שְׁחִי, שְׁפִי.
הוועדה התבקשה להכריע בכמה שמות שלא נזכרו בכלל; שמות אלו אמורים להיכלל בקבוצה 1, כלומר להינקד בשווא, ואולם לכל אחד מהם יש סימוכין לניקודים אחרים:
שלי בא במקרא פעם אחת בהפסק (אתנח): בְּשָׁלִי (שמ"ב ג, כז); במילוני המקרא (בד"ב, ק"ב): שְׁלִי; בן־יהודה, כנעני: שְׁלִי, אבן־שושן, ההווה: שְׁלִי.
גבי כִּי"ק (פרה ו, ה), מילוני יסטרוב, ב"י ואב"ש: גְּבִי; פרמה ב: גִּבִּי. ירושלמי: גִּבִּי.
גמי כִּי"ק: גְּמִי, גְּמִי (עירובין י, יד); מסורת תימן: גְּמִי; יסטרוב וב"י: גְּמִי; אב"ש: גְּמִי, גְּמִי.
ערי אצל חז"ל רק בריבוי [כִּי"ק ופרמה א: עָרִים; מס"ת: עָרִים]; ב"י: עָרִין (היחיד הפרוד); אב"ש: עָרִי.
שקי כִּי"ק ופ"א: שְׁקִי (תרומות י, יא); ירושלמי: שוּקִי, שוּקִי; יסטרוב: שוּקִי, שְׁקִי; ב"י: שְׁקִי, שְׁקִי, שוּקִי. אב"ש: שְׁקִי.
במילון ההיסטורי שְׁלִי; אבל שאר הערכים בשווא.
קרי: השם נזכר בכלל בסעיף 2, והשאלה הייתה אם אכן יש מקום לצורה בשווא: קָרִי (בנפרד ובנסמך). הוועדה החליטה שלא לשנות את ההחלטה הקודמת.
כמו כן החליטה הוועדה להביא בהערות שתי צורות מלשון המקרא שנשמטו מן הכלל: לְחִיָּה, תְּלִיָּה.

3. הוֹשַׁעְנָא, הוֹשַׁעְנוֹת; קִדְשֵׁתָא; שְׁבַעְתָּא, שְׁבַעְתָּת; תְּקִיעֵתָא, תְּקִיעֵתוֹת

שמות הפיוטים הנזכרים נכללים במילון למונחי הספרות העומד לקראת אישור בוועדת המינוח המרכזית. להלן הנימוקים לניקודן של כל אחת מן המילים:

הושענא: השם מנוקד במחזורים אשכנזיים, בתכאליל תימניים ובכל המילונים הושענא, בנחות העי"ן. בסידורים ספרדיים ובמסורת הספרדים – הושענא. הניקוד בחטף מעיד על ניתוק ממקורה של המילה (צירוף 'הושע' ו'נא') ואיחודם של הרכיבים לתיבה אחת. הוחלט ללכת בעקבי רוב המסירות ולנקד בשווא נח.

קדושתא: מתחילה הוצע הניקוד קְדֻשְׁתָּא. ואולם הניקוד בדיגוש השי"ן ובריפוי התי"ו – קְדֻשְׁתָּא – מתחייב מן הדקדוק, וכן היא ההגייה במסורת תימן של הארמית הבבלית (במשמעות ברכת הקדושה והקידוש).

שבעתא: במילון ההיסטורי ובפי תלמידי חכמים ספרדיים שִׁבְעָתָא. ברשימת המונחים הוצע הניקוד שִׁבְעָתָא. הוועדה אישרה את הניקוד האחרון כיוון שכך שגור בפי חוקרי הפיוט.

תקיעתא: מתחילה נוקד תְּקִיעָתָא. ואולם שם זה ביסודו צורת רבים הוא (plurale tantum) ועל כן ניקודו בארמית תְּקִיעָתָא (וכך מורה גם מסורת תימן של הארמית הבבלית). הוחלט לשאול למילה העברית אף את הניקוד ולנקד את העי"ן בקמץ. הערה: הוחלט לקיים את הכתיב באל"ף בסוף השמות הללו, אף כי מקצתם נוטים כשם ממין נקבה, דוגמת קדושתת י"ח, שבעתת חג.

4. אֶשְׁכִּים

במילוני ועד הלשון והאקדמיה הצורה היא אֶשְׁכִּים על דרך הזוגי (רפואה תרצ"ט, אנטומיה תשי"ז, רפואה תשנ"ט, רפואה תשס"ז). צורת הזוגי מקורה בספרא (אֶשְׁכִּיו) ובכ"י"ק למשנה (באחרון גם אֶשְׁכִּיו) ונמצאה משמשת בכתבי שבתי דונולו (מן המאה העשירית). חיים כהן ערער על ניקוד השם ואמר כי השם הרגיל בלשון חכמים הוא 'ביצים', שלא בצורן הזוגי. אֶשְׁכִּים היא הצורה הנוהגת גם בשיח הרפואי הפשוט ('סרטן האשכים', 'טמירות האשכים').

הוועדה קיבלה את הערעור בנימוק שדרך הריבוי הרגילה קיימת באיברים זוגיים נוספים, דוגמת זרועות, ריאות.

5. קֶסֶקס (צורת יחיד של קסקסים); הכתיב בסמ"ך או בשי"ן

לפני הוועדה עמדו שתי שאלות:

- א. האם אפשר לקבוע את המערכת קסקס (קשקש) – קסקסים (קשקשים) מחד גיסא, וקסקסת (כשם התופעה הרפואית) מאידך גיסא?
- ב. שאלה נוספת היא שאלת הכתיב בסמ"ך או בשי"ן.

א. במקרא: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת" – שש פעמים; "ושריון קשקשים הוא לבוש" (שמואל א יז, ה); "והדבקתי דגת יאוריך בקשקשתיך" (יחזקאל כט, ד). ממקראות אלו נראה כי קשקשת היא צורת היחיד של קשקשים או של קשקשות. ואולם מלשון חז"ל משתמע כי קשקשים משמש בלשון זכר. כמו כן את הצורה 'קשקשת' שבמקרא אפשר להסביר כשם קיבוצי.

מתבקש אפוא לאמץ את הגזירה שנוצרה בעברית החדשה של צורת היחיד קשקש/קסקס.

ב. לעניין הכתיב: בישיבה קסג של מליאת האקדמיה בשנת תשמ"ג הוחלט לכתוב את המילים הנידונות בסמ"ך. עם זאת הכתיב בשי"ן עדין רווח בציבור הרבה יותר מן הכתיב בסמ"ך, ואף נקבע במילונים אחדים מטעם האקדמיה שיצאו מאוחר יותר. מפני זאת הוחלט להתיר גם את הכתיב בשי"ן.

6. בית חולים שדה, בית החולים שדה לצירופים במבנה זה יש דוגמאות במקורות: בכלי עץ־יד (במדבר לה, יח); בגדי צבע האשה (משנה זבין ב, ב).

דוגמאות נוספות בעברית בת ימינו: 'בית ספר שדה', 'בית ספר ערב', וממונחי הבנקאות: 'איגרת חוב ברהר', 'נייר ערך חוץ' ועוד.

הבעיה ברצף 'בית חולים שדה' – שבו צירוף הסמיכות 'בית חולים' נמצא כולו במעמד נסמך – היא שבירת מבנה הסמיכות, ומתבקש היה המבנה התחבירי 'בית חולי שדה'.

כמו כן נדונה בעיית היידוע: 'בית הספר ערב' / 'בית ספר הערב' וכיו"ב, והשוו 'בית משפט השלום'.

נטען שאפשר לראות בצירופים מעין אלה צירופי תמורה ומכאן שאפשר להתיר את השימוש בצורת הנפרד ברכיב השני, וכן אפשר להצמיד את תווית היידוע לרכיב השני, כגון בית הספר ערב.

7. זיבורית ועידית – שמות עצם ושמות תואר לפני ועדת הדקדוק הובאו הצירופים 'איגרת חוב זיבורית', 'מניית עידית' שנקבעו במונחי הבנקאות ושוק ההון.

השאלה היא אם לראות במילים זיבורית ועידית שמות עצם או שמות תואר בנקבה. כך למשל נשאלת השאלה מה ריבוי הצירוף הראשון – איגרות חוב זיבורית או איגרות חוב זיבוריות, וכך עולה גם שאלת היידוע – 'איגרת חוב הזיבורית' או 'איגרת החוב הזיבורית'.

מן הנתונים בספרות חז"ל אין להכריע, שכן בשום מקום לא נמצאו המילים בהקשר מובהק של סמיכות. חיפוש במרשתת העלה כי בכתבי עת בני ימינו המילים משמשות גם שמות תואר, כגון אדמה עידית, קרקעות זיבוריות.

8. דָּשׁוֹן דְּשִׁנִּי, גְּדֵל גְּדֵלִי (השלמות לכלל ו מכללי הצירי) כלל ו מכללי הצירי, שעניינו משקל פֶּעַל, אומר:

במשקל פֶּעַל רבים השמות שהצירי מתקיים בהם, וכך צריך לנהוג בכל שם המתחדש במשקל זה.

מכלל זה יוצאים כמה שמות הנוטים בביטול חלקי של הצירי (ברבים) – בצורת הנסמך ובצורות בעלות הכינויים (הכבדים), כגון נְמִלִּי, נְמִלִּים; חֲצֹרֹת, חֲצֹרֹתֵיהֶם.

בהערת שוליים לכלל נזכרים כמה צירופים מן המקרא שיש בהם ביטול הצירי

בנטייה: "במקרא יש גם שְׁמָחִי לב (ישעיהו כד, ז), לכל חֲפְצֵיהֶם (תהלים קיא, ב), יְתֵדַת הַמְשָׁכָן (שמות לח, לא)".

השמות דָּשָׁן, גְּדֹל באים במקרא בביטול הצירי: "אֶכְלוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ כָּל דְּשָׁנֵי אֶרֶץ" (תהלים כב, ל); "וַתִּזְנֶי אֶל בְּנֵי מִצְרַיִם שְׂכָנֶיךָ גְּדֹלֵי בָשָׂר" (יחזקאל טז, כו).

ואולם שמות אלו לא נמנו עם היוצאים מן הכלל במשקל פָּעַל.

השאלה שעמדה לפני הוועדה: האם להוסיף את השמות האלה ליוצאים מן הכלל? אשר ל'דָּשָׁן' – הוועדה אפשרות שצורת נסמך רבים של שם זה משמשת בעברית החדשה בצירופים אחרים (בדיקה העלתה שאכן משמש 'דשני עונג'). עוד נאמר שהנטייה דְּשָׁנֵי מְבַחֵנָה צורת נסמך זו מן נסמך הרבים של דָּשָׁן.

בסופו של דבר החליטה הוועדה שלא להאריך את רשימת היוצאים מן הכלל, ולהסתפק בהזכרת שני הצירופים המקראיים 'דשני ארץ' ו'גדלי בשר' בהערת השוליים לצד צירופים מקראיים אחרים.

א' טל: על הודעת ועדת הדקדוק התקבלה רק השגה אחת: העדפת הכתיב בסמ"ך של המילים **קסקס וקסקסת**. לפיכך ההודעה מתאשרת בזאת, למעט סעיף 5 (ב) החוזר לדיון בוועדת הדקדוק.

אפשרה הודעת ועדת הדקדוק.

הערת העורך: בישיבה רצו (להלן, עמ' 76), הוחלט להעדיף את הכתיב בשי"ן שמאלית: קִשְׁקֶשׁ (יחיד); קִשְׁקֶשֶׁת (שם המחלה). הכותב בסמ"ך אינו משתבש.

ו. מילה בשימוש כללי: אֶפְשׁוּט

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

אֶפְשׁוּט – popularization

רקע

המונח נדון בעבר בוועדה (תשס"ב), והוועדה הציעה אֶפְשׁוּט. ההצעה נדחתה במליאה בטענה שיש כאן גזירה של שורש משני בתוספת אל"ף ללא בסיס (שלא כמו אבחון מן אבחנה, מאבטח מן אבטחה וכד'). ואולם האקדמיה אישרה מספר לא מבוטל של מונחים כאלה בדיוק, מקצתם מונחים מהלכים, דוגמת אֶתְחַל, אֶחְזֹר, ומקצתם מונחים שחודשו בוועדות מינוח מקצועיות, דוגמת אֶכְלוּ (אינדוקציה), אֶפְרוּט (דדוקציה), אֶסְלוּק (אבדקציה); כל אלו ממילון בינה מלאכותית תשנ"ז; אֶפְרוּשׁ (desorption; כימיה כללית תשמ"ה); אֶגְבוּר (סינרגייה); הנדסה כימית תשס"ב). כמו כן קבעה האקדמיה את המונח תְּכָתוּב (העברת תמליל מוקלט לכתב; מילים בשימוש כללי תשמ"ה).

לאור העובדות האלה הוועדה מבקשת מן המליאה לאשר את המונח אפשוט.

הנה ההודעה למליאה בעניין זה (לישיבה רסז, ט' בסיוון התשס"ב):

מדובר בהפיכת ידע ומיומנות שעד עתה היו נחלת אנשי מקצוע בלבד – לנחלת הכלל (הפיכת "סודות מקצועיים" לעממיים). בתחום המשפט מדובר במידע איך לגשת לערכאות המשפטיות ואיך להסתייע במערכת המשפט להגנה על זכויות. המונח מקפל בתוכו את צמצום התלות באנשי המקצוע ואת יכולתו של כל אדם להשתמש במידע נגיש כדי להיטיב את מצבו.

במונחי האקדמיה popular = עממי (מהדורה עממית – popular edition [ספרנות תשל"ו]; ספורט עממי – popular sport [התעמלות תרצ"ז]).
 הוועדה מצאה שהשורש פש"ט יפה לעניין זה, שכן יש בו המשמעות של 'האדם הפשוט' וגם של 'נפוץ'. מכיוון שפשוט והפשטה תפוסים, הוצע אֶפְשׁוּט – על דרך מונחים אחרים שאישרה האקדמיה. ההצעה אֶפְשׁוּט התקבלה בוועדה פה אחד.
 הצעות אחרות, כגון עֶמוּם, הֶדְיוּט, נראו לחברי הוועדה לא אפשריות.

א' טל: לבסוף אנו מתבקשים לדון בהצעה אחת של הוועדה למילים בשימוש כללי, הצעה שכבר נדונה כאן לפני חמש שנים ונדרחתה – אֶפְשׁוּט.

י' ברויאר: הנימוק העיקרי נגד ההצעה אֶפְשׁוּט היה אז שאין לאל"ף בשורש המשני הזה הצדקה משום שאיננה נגזרת ממילה מן השורש פש"ט הפותחת באל"ף. אבל התברר שכבר היו דברים מעולם, ובדברי הרקע אתם יכולים לראות מונחים כגון זה בדיוק, כמו **אתחול ואחזור**. על כך אני רוצה להוסיף שאם נתעקש על מציאת סמך לאל"ף הזאת, נוכל למצוא במה להיתלות. שהרי מילה כמו **אבחון** תלויה במילה **אבחנה**, שהיא בעיקרה – למרות ההבדל במשמעות – צורת משנה או חלופה של **הבחנה**. גם מן השורש פש"ט יש **הפשטה**, ונוכל לומר שהצורה **אפשטה** – צורת המשנה שלה – קיימת בכוח או בפועל, וממנה יכולה בנקל להיגזר המילה **אפשוט**.
 הוועדה למילים בשימוש כללי מבקשת אפוא מן המליאה לאשר את הצעתה.

א' אבנר: ראשית אינני משוכנע בנחיצות המילה. שנית, וזה העיקר, המילה **אפשוט** קשורה למילה **פשוט**, ומובנה הרגיל של **פשוט** הוא simple. מכאן שאֶפְשׁוּט מתאימה יותר לשמש חלופה ל־simplification ופחות ל־popularization.

מ' זמלי: simplification בעברית הוא **פישוט**.

א' אבנר: **פישוט** ו**אפשוט** קרובות מדיי; אני חושש שהציבור לא יבחין ביניהן. אני מציע לדחות בשנית את **אפשוט**.

ע' אורנן: המילה **אפשוט** מצוינת, ואני בטוח שהיא תוכן ושישתמשו בה כהלכה. איננו צריכים להיבהל משורשים תנייניים. זאת דרך חשובה מאוד להגדיל את אוצר השורשים והמילים בעברית. אפשר לומר שהשורש התנייני הוא נשמת אפנו.

א' טל: נחתום את הישיבה בהצבעה על ההצעה הזאת.

הצבעה

בעד אפשוט - 16

נגד - 1

הוחלט: אפשוט (popularization).